

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Μ. Τρίτη 30 Απριλίου 2013
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

A1. Ξέχασες πάλι, φίλε μου, είπα εγώ, ότι ο νόμος δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό, πώς δηλαδή μια συγκεκριμένη κοινωνική τάξη θα ευτυχήσει υπερβολικά μέσα στην πόλη, αλλά προσπαθεί να βρει τρόπο να επιτευχθεί αυτό για ολόκληρη την πόλη, ενώνοντας σε ένα αρμονικό σύνολο τους πολίτες με την πειθώ και τη βία, κάνοντας να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια την οποία ο καθένας είναι σε θέση να προσφέρει στο σύνολο και ο ίδιος διαμορφώνοντας τέτοιους πολίτες μέσα στην πόλη, όχι για να τους αφήνει να πηγαίνουν, όπου θέλει ο καθένας, αλλά για να τους χρησιμοποιεί ο ίδιος ως δεσμούς που ενώνουν την πόλη.

Αλήθεια, είπε πραγματικά το ξέχασα.

Σκέψου λοιπόν, είπα, Γλαύκων, ότι δεν θα αδικήσουμε όσους γίνονται φιλόσοφοι στην πόλη μας, αλλά δίκαια θα μιλήσουμε προς αυτούς, πείθοντάς τους με επιχειρήματα και να φροντίζουν και να προστατεύουν τους άλλους¹.

B1. βελτίστας φύσεις

Με τον όρο «φύσις» αρχικά εννοείται αυτό που ο άνθρωπος δεν μπορεί να κατασκευάσει ο ίδιος, αλλά το βρίσκει να προϋπάρχει. Μπορεί, βέβαια, με την τέχνη να το συμπληρώσει, αλλά δεν είναι σε

¹ Η μετάφραση αντλήθηκε από το Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας

θέση να το αλλάξει ουσιωδώς. **Φύσις** επομένως σε σχέση με τον άνθρωπο είναι τα χαρίσματα και τα ελαττώματα που έχει ως κτήμα του. Για τον Πλάτωνα η φύση παίζει καθοριστικό ρόλο στην εκλογή του άριστου βίου. Συγκεκριμένα, με τον όρο «**βελτίστας φύσεις**» ο Πλάτων εννοεί τους ανθρώπους με φυσικά χαρίσματα, όπως υψηλή ευφυΐα, οξύτητα πνεύματος, ψυχικές δυνάμεις κ.ά. Ο Πλάτων πιστεύει ότι δεν διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τις ίδιες πνευματικές ικανότητες και ψυχικές δυνάμεις. Συνεπώς, τα αποτελέσματα της παιδείας θα είναι ανάλογα των φυσικών προδιαθέσεων του ανθρώπου, όπως για παράδειγμα όσοι ανήκουν στην τάξη των δημιουργών κατατάχθηκαν σε αυτήν από το συνδυασμό της φύσης και της παιδείας τους. Επομένως, δεν μπορούν να δουν όλοι οι άνθρωποι το αγαθό. Επιπλέον, η πορεία των **βελτίστων φύσεων** προς τη θέαση της Ιδέας του αγαθού επιβάλλεται ως εξαναγκασμός (**αναγκάσαι**) στην ιδανική πολιτεία, συνιστά δηλαδή απόλυτη αναγκαιότητα, αναγκαία συνθήκη του ιδεώδους πολιτεύματος.²

καταβαίνειν

Ο Πλάτωνας χρησιμοποιώντας το εκφραστικό σχήμα της **αλληγορίας** αποδίδει με το απαρέμφατο «**καταβαίνειν**» την υποχρέωση που έχουν οι ορθά πεπαιδευμένοι να κατέλθουν στο σπήλαιο, δηλαδή στην πρακτική πολιτική, για να ωφελήσουν με τις γνώσεις τους και την αρετή τους ολόκληρη την πόλη. Ειδικότερα οι φύλακες θα πρέπει, όταν φτάσουν στην ηλικία των 35 ετών, να αρχίσουν στον πόλεμο και να αναλαμβάνουν αξιώματα, τα οποία αρμόζουν σε νέους. Όταν γίνουν 50 ετών, τότε πια μπορούν να μοιράζουν το χρόνο τους ανάμεσα στη φιλοσοφία και στην άσκηση της εξουσίας. Όταν θα έχουν εκπαιδεύσει τους διαδόχους τους, θα είναι έτοιμοι πια να φύγουν από τη ζωή και να κατοικήσουν στις νήσους των Μακάρων.³

² Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 119 και Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας

³ Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 120 και Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας

B2. Το αντιθετικό ζεύγος των επιρρημάτων που χρησιμοποιεί ο Γλαύκωνας περιγράφει τις δύο δυνατές επιλογές των φυλάκων⁴: να παραμείνουν στον επάνω κόσμο της νόησης και του Αγαθού ή να κατέβουν ξανά στο σπήλαιο και να βοηθήσουν τους δεσμώτες της απαιδευσίας και της άγνοιας. Εφόσον, όμως, ο Πλάτωνας συγχέει σκοπίμως τα όρια ανάμεσα στο θεωρητικό οικοδόμημα της ιδεώδους πολιτείας και της συγκαιρινής του πολιτικής πραγματικότητας, το πραγματικό δίλημμα που τίθεται με την αντίθεση είναι αν θα πρέπει οι φύλακες να παραμείνουν προσηλωμένοι στις πνευματικές αναζητήσεις ή να ασχοληθούν ενεργά με την πολιτική.⁵ Από την αρχική διαμαρτυρία του Γλαύκωνα αντιλαμβανόμαστε ότι ο ίδιος θεωρεί χειρότερη (χείρον) τη ζωή των φιλοσόφων, όταν εξαναγκάζονται να έχουν ως μοναδικό τους μέλημα την επιβολή του νόμου και τη χρηστή διοίκηση της πολιτείας. Από την άλλη, θεωρεί καλύτερη τη ζωή τους (άμεινον), όταν ασχολούνται αποκλειστικά με την πνευματική τους καλλιέργεια και τη φιλοσοφία.

Ο Γλαύκωνας αγανακτισμένος αναρωτιέται αν είναι δίκαιο για τους φιλοσόφους να υποχρεωθούν να ασκήσουν την εξουσία στην πόλη παρά τη θέλησή τους, εννοώντας ότι με αυτό τον τρόπο θα χάσουν την απόλυτη ευδαιμονία για χάρη της ευδαιμονίας όλων των κοινωνικών ομάδων. Η υποχρεωτική ενασχόληση με την πολιτική θα απομακρύνει τους φιλοσόφους από τα θεωρητικά ενδιαφέροντά τους και θα τους δημιουργήσει ευθύνες για την επίτευξη της συνολικής ευδαιμονίας. Εκφράζοντας μια ατομοκεντρική αντίληψη ο συνομιλητής του Σωκράτη αδυνατεί να δει τη γνώση ως προϋπόθεση υπέρβασης της ατομικής συνείδησης προς την κατεύθυνση της κοινωνικής συνείδησης και της αναγνώρισης της σχετικής προτεραιότητας που έχει το καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινωνίας σε σχέση με το άτομο. Άλλωστε, η άποψη που εκφράζει ο Γλαύκωνας στην Πολιτεία για τη δικαιοσύνη είναι

⁴ Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις του σχολικού εγχειριδίου (Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 118-122), όσοι έχουν λάβει την ορθή παιδεία αποκαλούνται «φύλακες» ή «φιλόσοφοι». Αποδεκτός μπορεί να γίνει και ο όρος «πεπαιδευμένοι», εφόσον αναφέρεται στο βασικό τους χαρακτηριστικό, την παιδεία.

⁵ Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 121

ότι πρόκειται για μια υποκριτική κοινωνική σύμβαση που επιβάλλεται από τους πολλούς και αδύνατους για την αυτοπροστασία τους⁶. Έτσι, δε θεωρεί δίκαιο τον εξαναγκασμό των φιλοσόφων, γιατί, αν αυτοί εγκαταλείψουν τη θεωρητική ενασχόληση με τη φιλοσοφία και την επιστήμη και χάσουν τη γαλήνια ζωή τους για να ασχοληθούν με τα κοινά, θα γίνουν δυστυχισμένοι.⁷

- B3.** Ο νόμος, σύμφωνα με το Σωκράτη στην *Πολιτεία*, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθώ και τη βία, δηλαδή την εκούσια υπακοή των πολιτών στις επιταγές του και τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Η πειθώ επιτυγχάνεται με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και την παιδεία. Οι πολίτες με την πειθώ οφείλουν να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους.

Δίνεται, όμως, η δυνατότητα από το νόμο να επιβληθεί και η βία σε πολίτες, οι οποίοι δεν πείθονται με το λόγο. Η επιβολή της βίας, βέβαια, δε γίνεται με τυραννικό ή αυταρχικό τρόπο. Στους *Νόμους*⁸ ο Πλάτωνας διευκρινίζει ότι η μέθοδος της βίας (τῷ ἑτέρῳ χρῶνται μόνον) απευθύνεται, κυρίως, στον απαίδευτο όχλο (ἄπειρον παιδείας ὄχλον), δηλαδή στο ακαλλιέργητο και αμόρφωτο μέρος του λαού, που είναι και το πολυπληθέστερο.⁹

Ο νομοθέτης μπορεί να επιβάλει και στους υπόλοιπους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης. Αντίστοιχα,

⁶ Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 101

⁷ Τα στοιχεία της απάντησης στηρίζονται στο σχολικό βιβλίο Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 122 και το Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας.

⁸ Το κείμενο από τους *Νόμους* του Πλάτωνα και η μετάφρασή του αντλήθηκε από το «*Πλάτωνος Νόμοι*» (α-ζ), Μετ. Β. Μοσκόβης, σελ. 300-301, Νομική Βιβλιοθήκη Α.Π.Θ., 1988

⁹ Φιλοσοφικός Λόγος, σελ. 122

επιβάλλει τη βία και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνεντιστεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία.¹⁰

Αξίζει να σημειωθεί ότι και τα δύο πλατωνικά έργα ακολουθούν μία θεωρητική - υποθετική μέθοδο για τη δομή και λειτουργία της πολιτείας. Η διαφορά έγκειται στο ότι, ενώ η Πολιτεία έχει ως κύριο θέμα τη δικαιοσύνη σε ένα ιδανικό πολίτευμα, οι Νόμοι εξετάζουν αντικειμενικότερα τις πραγματικές δυνατότητες μιας πολιτείας. Έτσι, η ευθύνη διακυβέρνησης και η παντοδυναμία που προόριζε ο Πλάτωνας στην Πολιτεία για τους φιλοσόφους – βασιλείς στους Νόμους μεταφέρεται στο νόμο, ο οποίος παρέχει ρητές οδηγίες για τη συμπεριφορά, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τα όρια καθεμιάς από τις τρεις τάξεις.¹¹

B4. Σχολικό βιβλίο σελ. 100-101: «Εφόσον λοιπόν ... που του αρμόζει».¹²

**B5. ἀναβῆναι / ἀνάβασιν / ἀναβάντες / καταβαίνειν,
ἐπιτρέπειν / ἐπιτρέπεται / τρέπεσθαι,
ζῆν,
ἐπελάθου / ἐπελαθόμεν,
γένος / ἐγγενέσθαι / γιγνομένους,
διαφερόντως,
συναρμόττων,
μεταδιδόναι,
ἀφιῆ,
εἶπον / ἐροῦμεν**

¹⁰ Παρατηρήσεις από το Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας.

¹¹ Για τη σύγκριση των δύο πλατωνικών έργων αντλήθηκαν πληροφορίες από το Βιβλίο του Καθηγητή για το Φιλοσοφικό Λόγο, σελ. 91 και από το έργο του Albin Lesky, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, σελ. 742.

¹² Σε περίπτωση που οι μαθητές συμπεριλάβουν στην απάντηση και το «Δικαιοσύνη...είναι η ορθή» της σελ. 101 του σχολικού βιβλίου να μη βαθμολογηθεί αρνητικά

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΔΙΔΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γ1. Θα μπορούσε κάποιος, αν δεν ήταν βιαστικός¹³, να αναφέρει πολλά και αξιοθαύμαστα για την ευσέβεια αυτών, την οποία εγώ ούτε μόνος ούτε πρώτος τυχαίνει να έχω διακρίνει, αλλά πολλοί και από τους σύγχρονους και τους προγενέστερους, από τους οποίους είναι και ο Πυθαγόρας ο Σάμιος. Αυτός, αφού έφτασε στην Αίγυπτο και έγινε μαθητής εκείνων, πρώτος μετέφερε στους Έλληνες τη διαφορετική φιλοσοφία και ασχολήθηκε με φανερότερο ζήλο από τα άλλα με τις θυσίες και τις θρησκευτικές τελετές στους ναούς, επειδή πίστευε ότι, ακόμα κι αν δεν έχει καμιά μεγαλύτερη ωφέλεια από τους θεούς εξαιτίας αυτών, τουλάχιστον λόγω αυτών θα αποκτήσει μεγαλύτερη φήμη ανάμεσα στους ανθρώπους. Αυτό ακριβώς και του συνέβη. Τόσο πολύ ξεπέρασε σε φήμη¹⁴ τους άλλους, ώστε και όλοι¹⁵ οι νεότεροι να επιθυμούν να γίνουν μαθητές του και οι γεροντότεροι να βλέπουν με πιο μεγάλη ευχαρίστηση τα παιδιά τους να είναι μαθητές εκείνου¹⁶ παρά να φροντίζουν τις ιδιωτικές τους υποθέσεις.¹⁷

Γ2. τὸν ὄντα¹⁸, οὐ¹⁹, ὦ μαθητὰ²⁰, ἐπιφανῶς²¹, τοῖς παισὶ²², ὀρμᾶσθε²³, κάτιδε²⁴, ἀφίκται²⁵, κομῆν²⁶, συμβαίη²⁷

¹³ ἢ που ἴσως δεν εἶναι βιαστικός

¹⁴ ἢ δόξα

¹⁵ ἢ ὄλοι ανεξαιρέτως

¹⁶ ἢ να συναναστρέφονται εκείνον

¹⁷ Το αδιδακτο κείμενο αντλήθηκε από το TLG

¹⁸ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 116-117, & 187, 5 και σελ. 105, & 174

¹⁹ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 145, & 241

²⁰ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 48, & 89β

²¹ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 127, & 203, 1

²² Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 67-70, & 122, & 123

²³ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 201, 208

²⁴ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 195, & 312, 2 και σελ. 27-28, & 57

²⁵ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 186, & 299 και σελ. 295

²⁶ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 184, & 295

²⁷ Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 233, & 349 και σελ. 37, & 70, 5

- Γ3 α. ὦν:** γενική κατηγορηματική διαιρετική στο υποκείμενο του συνδετικού ρήματος ἔστιν²⁸, Πυθαγόρας,
- πρῶτος:** επιρρηματικό κατηγορούμενο της σειράς/τάξης στο υποκείμενο του ρήματος ἐκόμισεν, ὅς²⁹,
- τῶν ἄλλων:** γενική συγκριτική στο συγκριτικού βαθμού επίρρημα ἐπιφανέστερον³⁰,
- εὐδοξία:** δοτική της αναφοράς στο συγκριτικής σημασίας ρήμα ὑπερέβαλεν³¹,
- εἶναι:** τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ἐπιθυμῆιν, με υποκείμενο τοὺς νεωτέρους, ταυτοπροσωπία (το ἐπιθυμῆιν κατέχει θέση ρήματος στη συμπερασματική απαρεμφατική πρόταση, στην οποία βρίσκονται οι τύποι)³²,
- συγγιγνομένου:** κατηγορηματική μετοχή, η οποία αναφέρεται στο αντικείμενο του ὄρα̅ν, τοὺς παῖδας, σε

²⁸ Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 19-20, & 17β -Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 24, & 19β

²⁹ Προσδιορίζει ταυτόχρονα το ρήμα ἐκόμισεν - Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 20, & 11 -Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 22, & 15ε

³⁰ Ἡ γενική ως προσδιορισμός επιρρηματος, γενική συγκριτική, β' ὀρος σύγκρισης με α' ὀρο τὰ περὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀγιστείας τὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς - Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 32, & 34 -Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 35, & 34ε και σελ. 37-38

³¹ Ἡ πτωτικός επιρρηματικός προσδιορισμός, δοτική της αναφοράς στο ὑπερέβαλεν, ρήμα συγκριτικής σημασίας - Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 42, & 44, 7 -Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 107, & 152ε

³² Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 87, & 97α και σελ. 86, & 95 -Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 86, & 116, 7β και σελ. 83, & 112β

θέση κατηγορηματικού προσδιορισμού στο
τούς παῖδας³³.

β. Ἄν³⁴ καὶ μηδέν μοι διὰ ταῦτα πλέον γίγνηται παρὰ τῶν θεῶν,
ἀλλ' οὖν παρὰ γε τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τούτων μάλιστ'
εὐδοκμήσω. ³⁵

ΔΙΑΔΕΚΤΗΡΙΑ
ΧΑΝΝΙΑ

³³ Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 90, & 98β και σελ. 91, & 100, 4 -
Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 91, & 125β και σελ. 92, & 126δ. Αν
από τους μαθητές χρησιμοποιηθεί ο όρος «συνημμένη», να γίνει αποδεκτός.

³⁴ ἔάν, ἦν

³⁵ Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Α. Β. Μουμτζάκης, σελ. 154, & 170 και σελ. 164-168 -
Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας Π. Μπίλλα, σελ. 160, & 185, υποσημείωση 16γ και
σελ. 172-175